LỜI NÓI ĐẦU

Giáo trình này sẽ trình bày các cấu trúc dữ liệu cơ bản và thuật giải. Các kiến thức về cấu trúc dữ liệu và thuật giải đóng vai trò quan trọng trong việc đào tạo cử nhân toán – tin học, công nghệ thông tin. Sách này được hình thành trên cơ sở các bài giảng về cấu trúc dữ liệu và thuật giải mà tác giả đã giảng dạy nhiều năm tại khoa Toán – Tin học Đại học Khoa Học Tự Nhiên, Đại học Quốc Gia thành phố Hồ Chí Minh và khoa Công Nghệ Thông Tin các trường bạn. Giá trình được viết chủ yếu để làm tài liệu tham khảo cho sinh viên các ngành Toán – Tin học và Công nghệ Thông tin, nhưng nó cũng rất bổ ích cho các độc giả khác cần có hiểu biết đầy đủ hơn về cấu trúc dữ liệu và thuật giải.

Tác giả mô tả và cài đặt các cấu trúc dữ liệu và thuật giải trong ngôn ngữ C, vì C là ngôn ngữ cơ bản giảng dạy trong trường đại học, được nhiều người biết đến và là ngôn ngữ được sử dụng nhiều để trình bày thuật toán trong các tài liệu khác nhau. Hình ảnh và các đoạn mã có thể lấy từ http://www.math.hcmus.edu.vn/~ptbao/DataStructure/Book/

Nội dung giáo trình cấu trúc dữ liệu và thuật giải được tổ chức gồm 04 chương:

- Chương 1: Tổng quan
 - o Khái niệm thuật giải
 - o Phân tích thuật giải
 - o Trừu tượng hóa dữ liệu
- Chương 2: Tìm kiếm và sắp xếp
 - o Tìm kiếm
 - Sắp xếp
- Chương 3: Danh sách liên kết
 - o Cấu trúc mảng
 - Danh sách liên kết
 - O Danh sách liên kết đơn và những thao tác cơ bản
 - O Danh sách liên kết đôi và những thao tác cơ bản
 - o Ngăn xếp
 - o Hàng đợi
 - o Úng dung mở rông của danh sách liên kết
- Chương 4: Cây Cây nhị phân tìm kiếm
 - Cây tổng quát
 - o Cây nhi phân
 - o Cây nhị phân tìm kiếm
 - o Cây AVL

Mặc dù đã rất cố gắng nhiều trong quá trình biên soạn giáo trình, song không khỏi còn nhiều thiếu sót và hạn chế. Rất mong nhận được sự đóng góp ý kiến quý báu của quý thầy cô, các bạn sinh viên và các bạn đọc để giáo trình ngày một hoàn thiện hơn.

Tác giả Pham Thế Bảo.

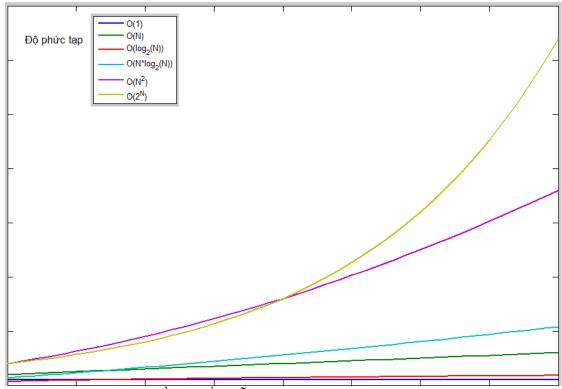
CHƯƠNG 1: TỔNG QUAN

I. Khái niệm thuật giải

II. Phân tích thuật giải

Bảng 1.1 Phân loại độ phức tạp.

Dạng O	Tên Phân loại				
$\mathcal{O}(1)$	Hằng				
$O \log_2 N$	logarit				
$\mathcal{O}(\sqrt{N})$					
$\mathcal{O}(\sqrt[3]{N})$	O* 417				
	Căn thức				
$\mathcal{O}(\sqrt[m]{N})$					
$\mathcal{O}(N)$	Tuyến tính				
$\mathcal{O}(N^2)$	Bình phương	Đa thức			
$\mathcal{O}(N^3)$	Bậc ba				
$\mathcal{O}(N^m)$	Đa thức				
$\mathcal{O}(c^N)$ với $c > 1$	Mũ	Độ phức tạp			
$\mathcal{O}(N!)$	Giai thừa	lớn			

Hình 1.1: Đồ thị biểu diễn độ phức tạp của thuật toán theo N.

III. Trừu tượng hóa dữ liệu

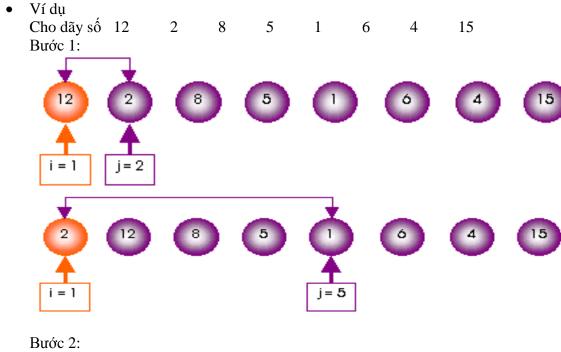
CHƯƠNG 2: TÌM KIẾM VÀ SẮP XẾP

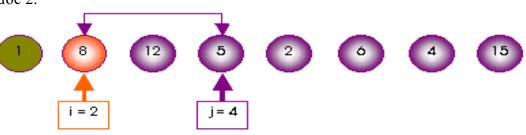
I. Tìm kiếm

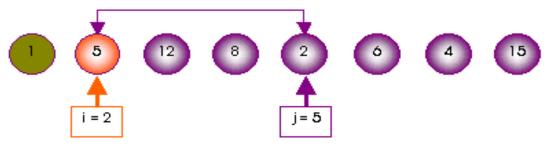
II. Sắp xếp

Thuật toán Interchange Sort (đổi chỗ trực tiếp)
 Thuật toán

```
Thuật toán InterchangeSort(A,n)
Input: Mảng A có n phần tử
Output: Mảng A được sắp xếp
for(i \leftarrow 0 \text{ to } n-2) \text{ do}
for(j \leftarrow i+1 \text{ to } n-1) \text{ do}
if(A[i]>A[j]) \text{ then } A[i] \leftrightarrow A[j]
return;
```


Và các bước tiếp theo cho đến bước thứ n−1.

ii. Thuật toán Bubble Sort (nổi bọt) Thuật toán

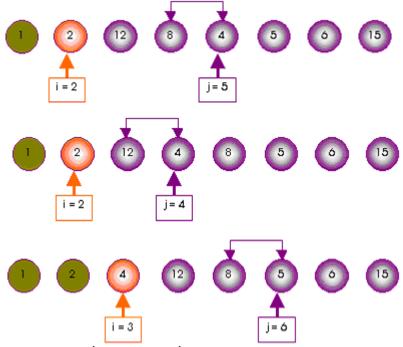
```
Thuật toán BubbleSort(A,n) // nhẹ nổi lên
Input: Mảng A có n phần tử
Output: Mảng A được sắp xếp
for(i \leftarrow 0 to n-2) do
for(j \leftarrow n-1 to i+1) do
if(A[j-1] > A[j]) then A[j-1] \leftrightarrow A[j]
return;
```

```
Thuật toán BubbleSort1(A,n) // nặng chìm xuống Input: Mảng A có n phần tử Output: Mảng A được sắp xếp for(i \leftarrow n-1 to 1) do for(j \leftarrow 0 to i-1) do if(A[j] > A[j+1]) then A[j] \leftrightarrow A[j+1] return;
```

```
Thuật toán BubbleSort2(A,n) // kết hợp vừa nặng và nhẹ Input: Mảng A có n phần tử Output: Mảng A được sắp xếp up \leftarrow 0; down \leftarrow n-1; while (up < down) do for (j \leftarrow up to down-1) do if(A[j] > A[j+1]) then A[j] \leftrightarrow A[j+1] down \leftarrow down -1; for(j \leftarrow down to up+1) do if(A[j-1] > A[j]) then A[j-1] \leftrightarrow A[j] up \leftarrow up + 1; return;
```

Ví dụ

Cho dãy số 12 2 8 5 1 6 4 15 Bước 1: j=2 i = 1Bước 2:

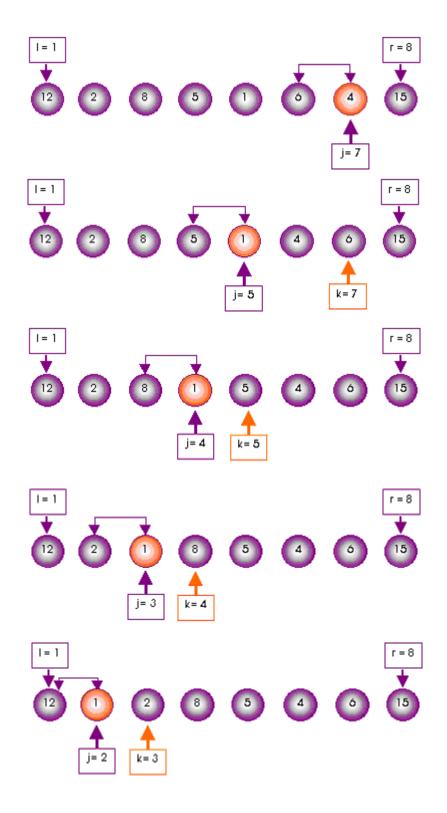

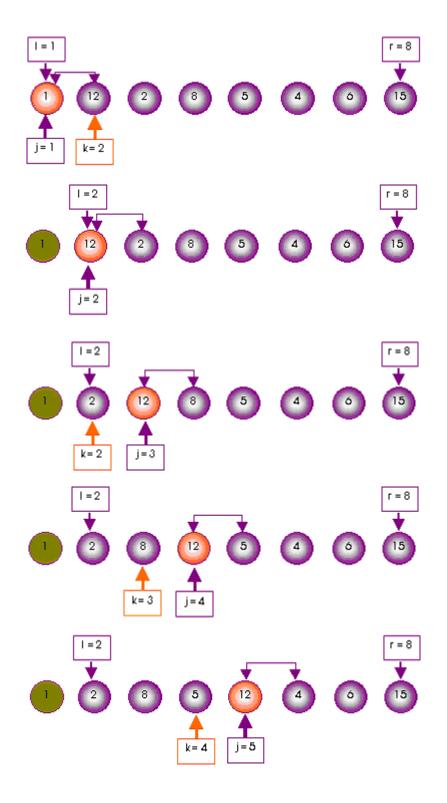
Và các bước tiếp theo cho đến bước thứ n−1.

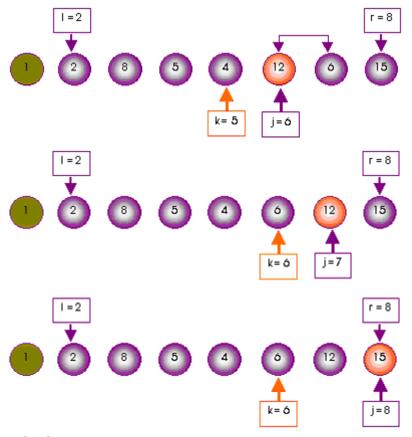
iii. Shaker Sort Thuật toán

```
Thuật toán ShakerSort(A,n)
     Input: Mảng A có n phần tử
     Output: Mảng A được sắp xếp
     up \leftarrow 0; down \leftarrow n-1;hv \leftarrow 0;
     while (up < down) do
                     for (j \leftarrow up \text{ to down}-1) do
                              if(A[j] > A[j+1]) then
                                        A[j] \leftrightarrow A[j+1];
                                        hv \leftarrow i;
                     down \leftarrow hv;
                     for(j \leftarrow down to up+1) do
                              if(A[j-1] > A[j]) then
                                        A[j-1] \leftrightarrow A[j];
                                        hv ← j;
                     up \leftarrow hv;
     return;
```

Ví dụ
 Cho dãy số 12 2 8 5 1 6 4 15
 Bước 1: nhẹ nổi sau đó đến nặng chìm

Bước 2: thay vì bắt đầu tại vị trí có giá trị là 12 (vị trí r=7) thì chúng ta sẽ bắt đầu tại vị trí r=6 để cho phần từ nhẹ nổi lên. Rồi sau đó cho phần tử nặng chìm xuống.

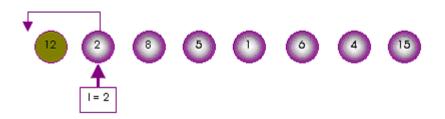
Các bước cứ tiếp tục cho đến khi l = r thì dừng.

iv. Thuật toán Insertion Sort (chèn trực tiếp)

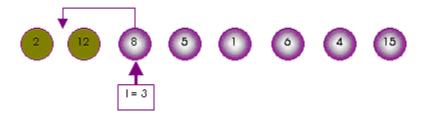
Thuật toán

```
Thuật toán InsertionSort(A,n)
Input: Mảng A có n phần tử
Output: Mảng A có thứ tự
for(i \leftarrow 1 to n-1) do
x \leftarrow A[i];
j \leftarrow i-1;
while (x < A[j] && j \ge 0) do
A[j+1] \leftarrow A[j];
j \leftarrow j-1;
A[j+1] \leftarrow x;
return;
```

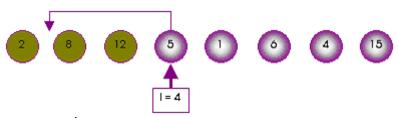
Ví dụ
 Cho dãy số 12 2 8 5 1 6 4 15
 Bước 1:

Bước 2:

Bước 3:

Và các bước tiếp theo cho đến n.

v. Thuật toán Binary Insertion Sort (chèn nhị phân) Thuật toán

```
Thuật toán BinaryInsertionSort(A,n)
Input: Mảng A có n phần tử
Output: Mảng A có thứ tự
for(i \leftarrow 1 to n-1) do
x \leftarrow A[i];
k \leftarrow BinarySearchForPosition(A,i,x);
for(j \leftarrow i to k+1) do
A[j] \leftarrow A[j-1];
A[k] \leftarrow x;
return;
```

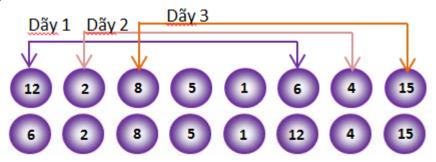
vi. Thuật toán Shell Sort Thuật toán

```
Thuật toán ShellSort(A,n)
Input: Mảng A có n phần tử
Output: Mảng A có thứ tự
Chọn h[0], h[1], ..., h[k-1] = 1;
for(i \leftarrow 0 to k-1) do
Phân hoạch mảng A thành t dãy có chiều dài h[i]
```

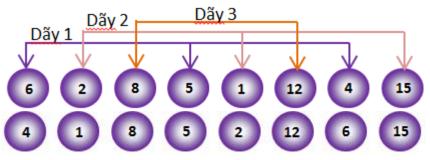
for(j
$$\leftarrow$$
 0 to t-1) do
InsertionSort(dãy con đã phân hoạch);
return;

 • Ví dụ Cho dãy số 12 2 8 5 1 6 4 15 Xét các bước nhảy h = $\{5,3,1\}$

Bước 1: phân hoạch mảng A thành 03 dãy con có bước nhảy 5, sắp xếp từng dãy con này.

Bước 2: phân hoạch mảng A thành 03 dãy con có bước nhảy 3, sắp xếp từng dãy con này.

Bước 3: sắp xếp mảng có các phần tử: 4 1 8 5 2 12 6 15 bằng chèn trực tiếp để có mảng sắp xếp hoàn toàn.

vii. Thuật toán Selection Sort (chọn trực tiếp) Thuật toán

 $\begin{tabular}{ll} \textbf{Thuật toán} SelectionSort(A,n) \\ \textbf{Input}: Mảng A có n phần tử \\ \textbf{Output}: Mảng A có thứ tự \\ for(i \leftarrow 0 \text{ to n-2}) do \\ & k \leftarrow i; \\ & for(j \leftarrow i+1 \text{ to n-1}) do \\ & if(A[k] > A[j]) \text{ then } k \leftarrow j; \\ & A[k] \leftrightarrow A[i]; \\ return; \end{tabular}$

• Ví dụ
Cho dãy số 12 2 8 5 1 6 4 15
Bước 1: chọn được 1 là phần tử bé nhất, hoán đổi 1 và 12.

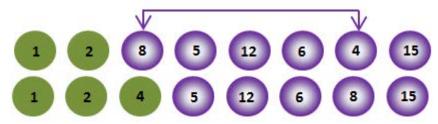
 12
 2
 8
 5
 1
 6
 4
 15

 1
 2
 8
 5
 12
 6
 4
 15

Bước 2: chọn được 2 là phần tử bé nhất trong dữ liệu còn lại.

1 2 8 5 12 6 4 15

Bước 3: chọn được 4 là phần tử bé nhất trong dữ liệu còn lại, hoán đổi 4 và 8.

Các bước tiếp theo cho đến cuối chúng ta được mảng sắp xếp toàn bộ.

viii. Thuật toán Heap Sort Thuật toán

Thuật toán HeapSort(A,n)

Input: Mảng A có n phần tử Output: Mảng A có thứ tự

CreateHeap(A,n); for(k \leftarrow n-1 to 1) do A[0] \leftrightarrow A[k]; InsertHeap(A,0,k-1);

return;

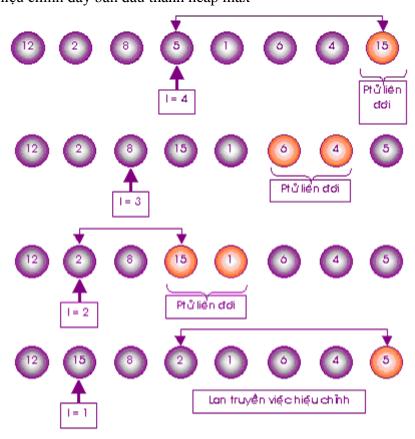
Thuật toán CreateHeap(A,n)

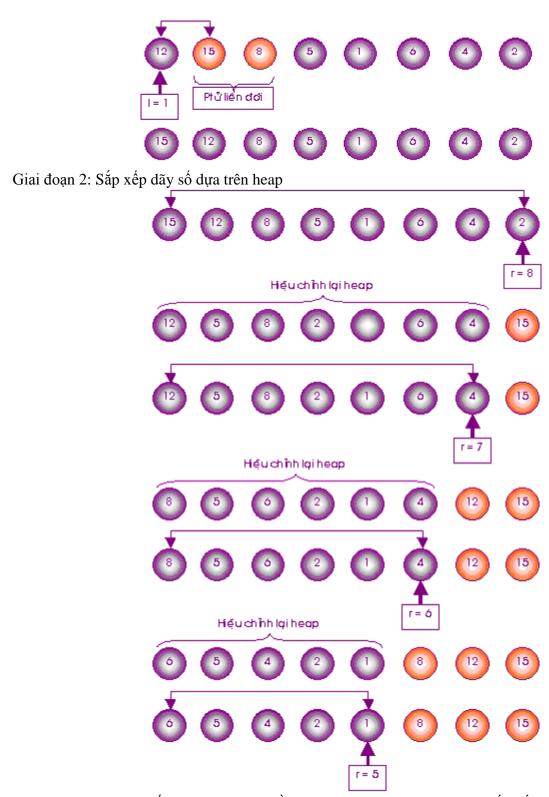
Input: Mång A có n phần tử Output: Mång A là heap max for($k \leftarrow (n+1)/2 - 1$ to 0) do InsertHeap(A,k,n-1);

return;

Thuật toán InsertHeap(A,l,r) Input: Mảng A chứa heap a_{left+1} a_{left+2} ... a_{right} Output: Mảng A chứa heap a_{left} a_{left+1} ... a_{right} $p \leftarrow 2^*$ left; if (p > right) then return; if (p < right) then if (A[p] < A[p+1]) then $p \leftarrow p+1$; if (A[left] < A[p]) $A[left] \leftrightarrow A[p]$; InsertHeap(A,p,right); return;

Ví dụ
Cho dãy số 12 2 8 5 1 6 4 15
Giai đoạn 1: hiệu chỉnh dãy ban đầu thành heap max

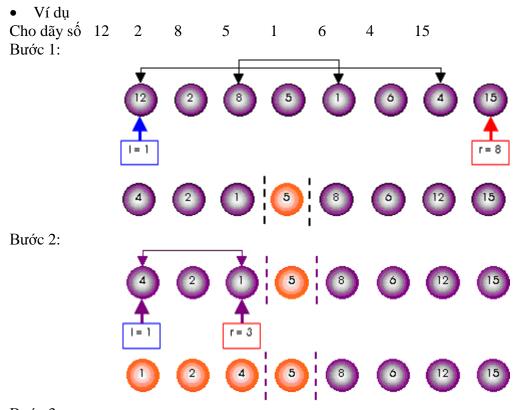
Các bước làm tiếp tục cho r giảm dần thì chúng ta sẽ có mảng được sắp xếp.

ix. Thuật toán Quick Sort Thuật toán

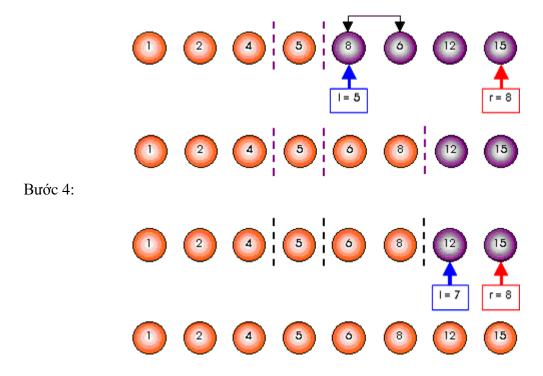
```
Thuật toán QuickSort(A,left,right)
Input: Mảng A có các phần tử ở vị trí tử left đến right.
Output: Mảng A được sắp xếp từ left đến right.
Chọn phần tử X;
i\leftarrowleft; j\leftarrowright;
while (i < j) do

while (A[i] < X) do i\leftarrowi + 1;
while (A[j] > X) do j\leftarrowj - 1;
if (i < j) then

A[i] \leftrightarrow A[j];
i\leftarrowi + 1;
j\leftarrowj - 1;
if (j > left) then QuickSort(A,left,j);
if (right > i) then QuickSort(A,i+1,right);
return;
```


Bước 3:

x. Thuật toán Merge Sort Thuật toán

Thuật toán MergeSort(A,left,right)
Input: Mảng A có các phần tử ở vị trí tử left đến right.
Output: Mảng A được sắp xếp từ left đến right.
if(left < right) then
mid ← (left+right)/2;
MergeSort(A,left,mid);
MergeSort(A,mid+1,right)
Trộn A[left,mid] và A[mid+1,right] thành A[let,right];
return;

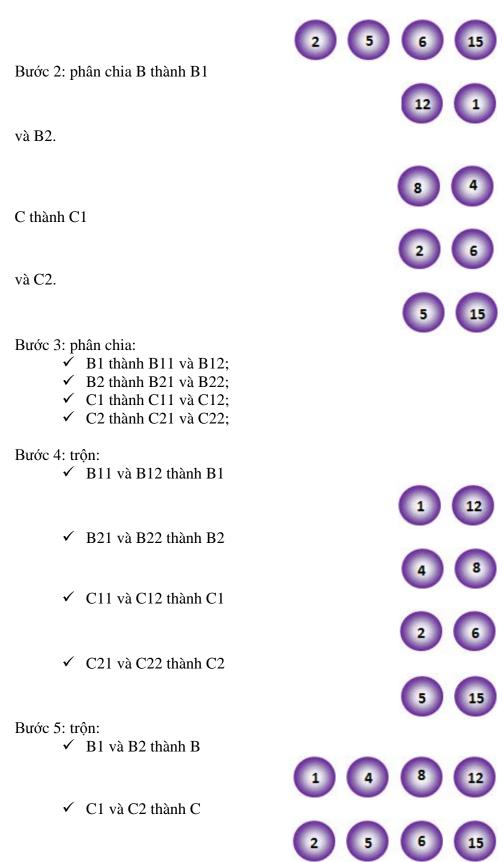
Ví dụ
 Cho dãy số 12
 2
 8
 5
 1
 6
 4
 15

❖ Cách chia thứ nhất: tuần tự từng phần tử đưa và 02 mảng con. Bước 1: phân chia mảng A

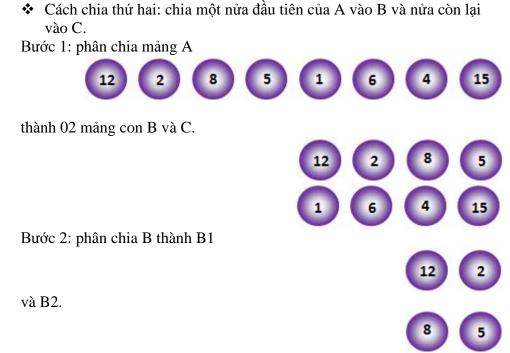
12 2 8 5 1 6 4 15

thành 02 mảng con B và C

12 8 1 4

Bước 6: trộn B và C thành mảng A được sắp xếp hoàn toàn.

Quá trình phân chia thành các mảng có một phần tử; rồi trộn lại giống như cách chia thứ nhất để có mảng sắp xếp toàn bộ.

xi. Phương pháp Radix Sort (sắp xếp theo cơ số) Thuật toán

```
Thuật toán RadixSort(A,n,k)
Input: Mảng A có n phần tử, có tối đa k chữ số.
Output: Mảng A được sắp xếp.
Khởi tạo 10 ngăn chứa B[0..9] rỗng;
for (t ← 0 to k−1) do
for (j ← 0 to n−1) do
Thêm A[j] vào B[Digit(A[j],t)];
for (h ← 0 to 9) do
Lấy ngược các phần tử từ B[h] đưa vào A
return;
```

```
Thuật toán Digit(n,k)
Input: số nguyên n và k.
Output: giá trị tại vị trí k của số n.
value \leftarrow 1;
for (i \leftarrow 0 to k-1) do
value \leftarrow value * 10;
```

return (n / value)% 10;

• Ví dụ

Bước 1: sàng theo hàng đơn vị và lấy từ các sọt ra mảng.

0	123										
1	23										
2	120										
3	421										
4	78										
5	79										
6	69										
7	218				23					218	69
8	452	120	421	452	123					78	79
CS	A	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0	120										
0	120 421										
_	_										
1	421										
1 2	421 452										
1 2 3	421 452 123										
1 2 3 4	421 452 123 23										
1 2 3 4 5	421 452 123 23 78										
1 2 3 4 5 6	421 452 123 23 78 218										
1 2 3 4 5 6 7	421 452 123 23 78 218 79	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Bước 2: sàng theo hàng chục và lấy từ các sọt ra mảng.

0	120										
1	421										
2	452										
3	123										
4	23										
5	78			23							
6	218			123							
7	79			421					79		
8	69		218	120			452	69	78		
CS	A	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0	218										
1	120										

2	421										
3	123										
4	23										
5	452										
6	69										
7	78										
8	79										
CS	A	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

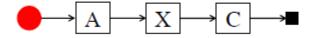
Bước 2: sàng theo hàng trăm và lấy từ các sọt ra mảng.

0	218										
1	120										
2	421										
3	123										
4	23										
5	452	79									
6	69	78									
7	78	69	123			452					
8	79	23	120	218		421					
CS	A	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
								1	1		1
0	23										
1	69										
2	78										
3	79										
4	120										
5	123										
6	218										
7	421										
8	452										
CS	A	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

CHƯƠNG 3: DANH SÁCH LIÊN KẾT

I. Cấu trúc mảng

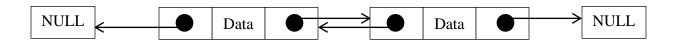
II. Danh sách liên kết

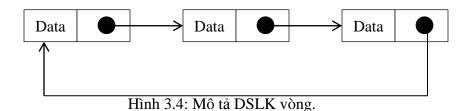
Hình 3.1: Mô tả trực quan danh sách liên kết.

Hình 3.2: Mô tả DSLK đơn.

Hình 3.3: Mô tả DSLK đôi.

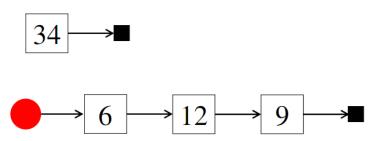
III. Danh sách liên kết đơn và những thao tác cơ bản

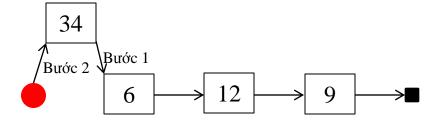
Khai báo cài đặt trong C dạng cấu trúc:

```
typedef struct tagNode{
    DataType Data;  // khai báo dữ liệu
    struct tagNode *Next;
};
typedef tagNode *Node;
typedef struct tagList{
    Node Head;  //phần tử đầu tiên.
    Node Tail;  // phần tử cuối, có thể không cần dùng
}LinkedList;
```

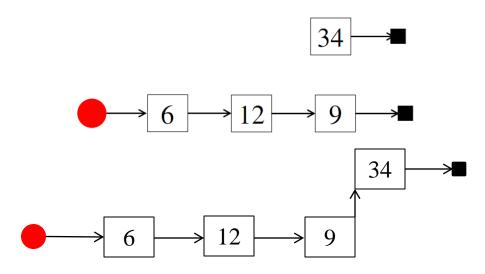
Khai báo cài đặt trong C dạng hướng đối tượng:

```
class Node{
friend class LinkedList;
      private:
             DataType data;
             Node *Next;
       public:
             Node(DataType d=giá trị đặc biệt ) {
       data=d;Next=NULL;}
             ~Node(){if(Next)delete Next;}
};
typedef Node *LinkedNode;
class LinkedList{
      protected:
             LinkedNode Head,Tail;
      public:
             LinkedList(){Head=Tail=NULL;}
             ~LinkedList(){if(Head)delete Head;}
             void insertNode(DataType);
             int searchNode(DataType);
             void deleteNode(DataType);
             void addTail(DataType);
             void printList();
             void addHead(DataType);
             void addAfter(DataType,DataType);
       private:
             void addTail(LinkedNode);
             void addHead(LinkedNode);
             LinkedNode createNode(DataType);
             void insertNode(LinkedNode);
             int searchNode(LinkedNode);
             int deleteNode(DataType);
             int addAfter(LinkedNode,DataType);
};
```

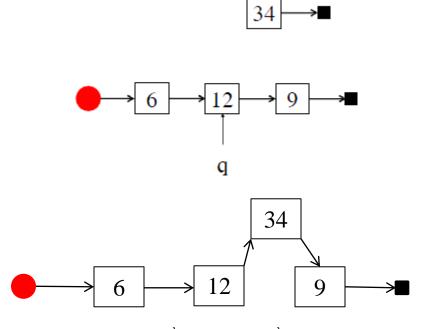

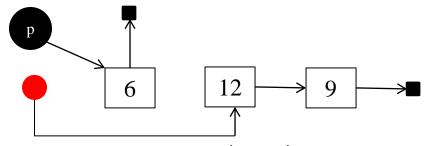
Hình 3.5. Ví dụ thêm một phần tử vào đầu DSLK đơn.

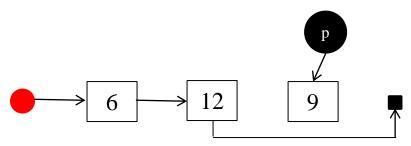
Hình 3.6. Ví dụ thêm một phần tử vào cuối DSLK đơn.

Hình 3.7. Ví dụ thêm một phần tử vào sau phần tử q trong DSLK đơn.

Hình 3.8. Ví dụ hủy một phần tử ở đầu DSLK đơn.

Hình 3.9. Ví dụ hủy một phần tử ở cuối DSLK đơn.

IV. Danh sách liên kết đôi và những thao tác cơ bản

Khai báo cài đặt trong C dạng cấu trúc:

Hai con trỏ trỏ đến hai phần tử	Hai con trỏ trỏ đến hai phần tử bên
trước và sau (trường hợp 1).	trái và bên phải (trường hợp 2).
typedef struct tagNode{	typedef struct tagNode{
DataType Data;	DataType Data;
tagNode *Next;	tagNode *Left;
tagNode *Prev;	tagNode *Right;
};	};

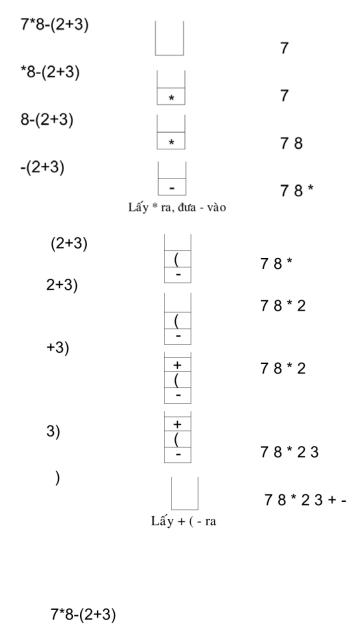
V. Ngăn xếp

VI. Hàng đợi

VII. Úng dụng mở rộng của danh sách liên kết

Ví dụ:

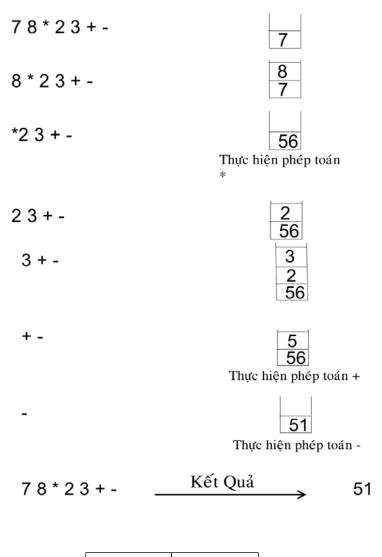
Bước 1: tìm biểu thức Ba Lan ngược của biểu thức "7*8– (2+3)"

Bước 2: tính giá trị của biểu thức Ba Lan ngược

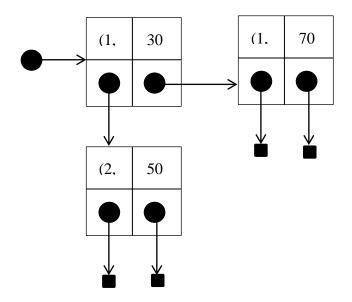
Kết Quả

78*23+-

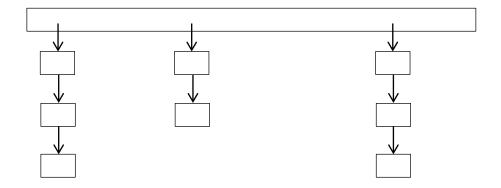

(vị trí hàng, vị trí cột)	Giá trị
Con trỏ	Con trỏ
đến node	đến node
kế tiếp trên	kế tiếp trên
hàng	cột

Hình 3.10. Cấu trúc một node.

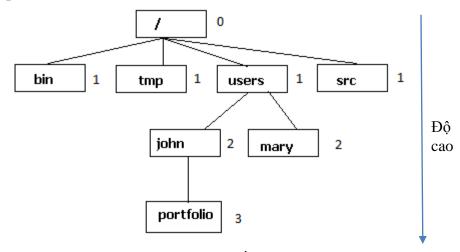
Hình 3.11. Ví dụ minh họa sử dụng DSLK như một cấu trúc mảng hai chiều.

Hình 3.12. Mảng các danh sách liên kết.

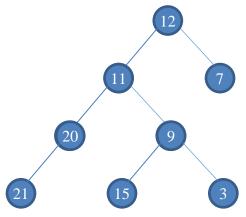
CHƯƠNG 4: CÂY – CÂY NHỊ PHÂN TÌM KIẾM

I. Cây tổng quát

Hình 4.2. Mức và chiều cao của cây.

II. Cây nhị phân

Hình 4.3. Cây nhị phân.

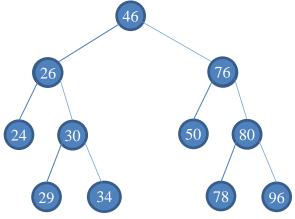
Khai báo cài đặt trong C dạng cấu trúc:

```
typedef struct tagNode{
    DataType Data;  // khai báo dữ liệu
    struct tagNode *Left;
    struct tagNode *Right;
};
```

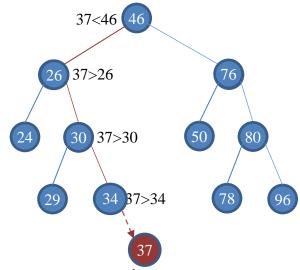
Khai báo cài đặt trong C dạng hướng đối tượng:

```
class tagNode{
        friend class BinaryTree;
         private:
                DataType
                              Data;
                                     *Left,*Right;
                tagNode
         public:
                tagNode(Data d=giá trị mặc định)
                       {Left=Right=NULL;Data = d}
                ~tagNode(){if(Left)delete Left;if(Right)delete Right;}
typedef tagNode *Node;
class BinaryTree{
     private:
         Node Root;
     public:
         BinaryTree(){Root=NULL;}
         ~BinaryTree(){if(Root)delete Root;}
        // Các phương thức thêm, xoá, tìm kiếm,
        // đếm, ...
```

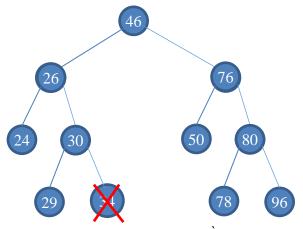
III. Cây nhị phân tìm kiếm

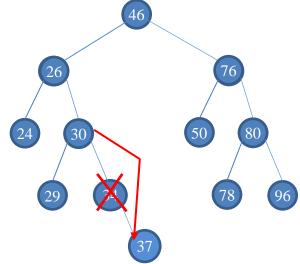
Hình 4.4. Cây nhị phân tìm kiếm.

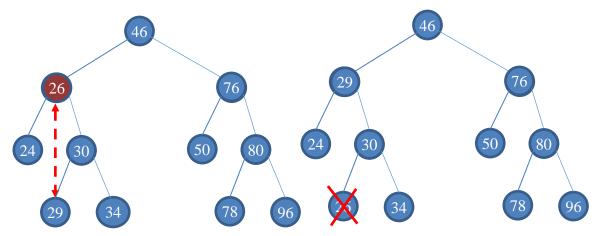
Hình 4.5. Thêm phần tử "37" vào cây NPTK.

Hình 4.6. Hủy một phần tử lá.

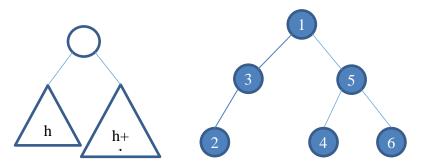

Hình 4.7. Hủy phần có một con.

Hình 4.8. Hủy phần tử có 02 con.

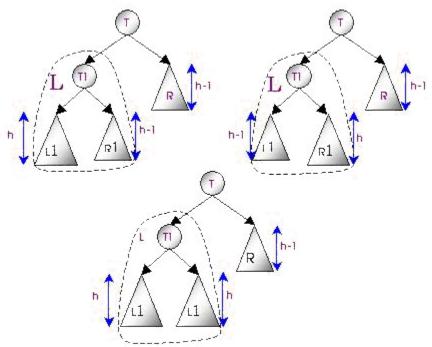
IV. Cây AVL

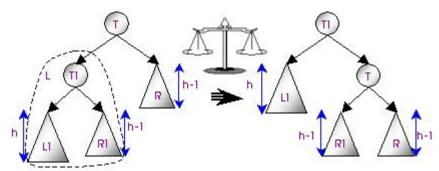
Hình 4.11. Cây AVL.

```
#define LH -1 //Cây con trái cao hơn
#define EH 0 //Hai cây con bằng nhau
#define RH 1 //Cây con phải cao hơn
```

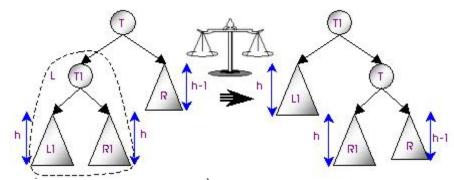
Khai báo cài đặt trong C dạng cấu trúc:

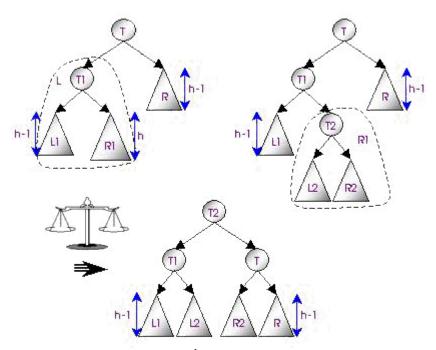
Hình 4.12. Ba trường hợp lệch về bên trái.

Hình 4.14. Cân bằng trong trường hợp 1.1.

Hình 4.15. Cân bằng trong trường hợp 1.2.

Hình 4.16. Cân bằng trong trường hợp 1.3.